చింతామణి
అవయవః

+ వాక్య (మాత్ర (మాత్ర

శ్రీగణాధిపతయే నమః ।। తత్ర ప్రాగుక్తం పరార్థం న్యాయసాధ్యమితి న్యాయస్తదవయవాశ్చ ప్రతిజ్ఞాహేతూదాహరణోప
నయనిగమనానీతి భాష్యం । తత్ర సమస్తరూపోపపన్నలింగప్రతిపాదకవాక్యం న్యాయః అత్రైవ వాక్యత్వే వ్యాప్తిః (అ[illegible]తు అనుమి
తిచరమకారణలింగపరామర్శప్రయోజకశాబ్దజ్ఞానజనకశబ్దః న్యాయః (ప్రతిజ్ఞా[illegible] దిపం చ వాక్యేన శబ్దే వాక్యత్వయో
స్సాధ్యవిశిష్టజ్ఞానముత్పద్యతే । తేన చ వి[illegible] తేన [illegible] వగాహి వగాహ [illegible] తేన చరమః పరామర్శ
త్పద్యతే । ఇతి న్యాయలక్షణశాబ్దజ్ఞానస్య పరామర్శప్రయోజకతా (అనుమితిచరమకారణలింగపరామర్శప్ర
యోజకశాబ్దజ్ఞానజనకశాబ్దజ్ఞానజనకవాక్యత్వం అవయవత్వం (అత ఏవ చ [illegible] వ్యాప్త్యాదివాక్యయోర్మితి
వాక్యేతదవయ[illegible] తదవయవే [illegible] వ్యాప్తిః తే[illegible] పరామర్శ[illegible] తదవయవేన పరామర్శజనక
స్య జనకశాబ్దజ్ఞాన [illegible] పక్షః పరామర్శ [illegible] వాక్యే [illegible] విశేషాభావాత్ [illegible] తత్ర [illegible]
కాక్షాజ్ఞానమితి ప్రథమం । విశిష్టవైశిష్ట్యబోధకం జ్ఞానాస్తితి తదభిధానే [illegible] దితి వక్తవ్యతే అన్య
థా చక్షురాదేరపి పరామర్శజనకతయా న్యాయత్వాపత్తిః అకాం [illegible] విరహాస్తు ల్యవ ।। అనైవతు పం
చావయవవాక్యద్విత్రాది [illegible] పరామర్శజనకముత్పద్యత ఇతి తద్బోధకవాక్యత్వం న్యాయత్వం
ఏవం ప్రతిజ్ఞాద్యవయవవాక్యేష్వపి ప్రత్యేకం విశిష్టార్థ[illegible] శాబ్దజ్ఞానమిత్యేతద్బోధకశాబ్దత్వమేవ [illegible]
జ్ఞానమితి ।। తత్ర ప్రతిజ్ఞా విశేషబోధకత్వం [illegible] ప్రతిజ్ఞా [illegible] ప్రసక్తావతి

న్యాయత్వం । అవయవత్వం ।

సంగతరూపమ్. తదేకాదాగరూపమితి తత్స్వరూపే తత్సత్త్వవలక్షణాత్వాత్ అనుమాబాధితసంకరత్వసం
గాత్ తత్ర ప్రతిబద్ధకసాధ్యాదికస్సాధ్యవదితి వ్యాప్తిః కిం తు ఉద్దేశ్యానుమితిహేతుత్వం గృహ్యతామనకప్ర
యోగ్యకాలబద్ధబద్ధకభేదకత్వసత్త్వద్వంద్వసమిత్త్యేకాన్తకదికవిషయకజ్ఞానబద్ధకభేదకవా
త్వం అన్యాకదికపదం విహాయ తు గావిషయకత్వం వా బాధ్యవిశేషణం దేశ ఇదాహరణాదివ్య
దాసః నగము నిరూపణా ముఖ్యతా తు అబాధితాసత్ప్రతిపక్షత్వబద్ధకభేదకతావచ్ఛిన్నత్వమిదా
ప్రమాణాబ్ధకబిబద్ధసాబకం [illegible] వాక్యత్వం వా॥ తిం గావిషయక [illegible] తిం గ్రవిషయకజ్ఞానక [illegible] వాక్యత్వం
వా॥ ఇతరావయపాకాం తిం గ్రవిషయకజ్ఞానకభేదకవాక్యత్వాత్॥ ప్రతిబద్ధత్వం బాతిః॥ అసంగతాకతి
ప్రసక్తతాం త్రికప్యవహా [illegible] రాదితి కేచిత్॥ దేవదత్తప్రభవతావదికాంబాతిసంకరత్వసంగాత్
ప్రతిబద్ధావయవబుద్ధిం విబాతిరుద్ధ॥ బద్ధకప్యవహారాదితి తద్బద్ధకభేదకవాక్యత్వం ప్రతిబద్ధత్వమిత్యపి
క॥ తద్బద్ధకభేదకత్వం తద్బద్ధకభేదకత్వబద్ధకం వాకాసంగతరూపమ్. తదేకతత్స్వరూపే వాసవసాలిరుద్ధ
తావత్॥ వితేకబద్ధాలంకి ఇతి [illegible] తిం గ్రపదవాక్య [illegible] బద్ధబద్ధకవృత్తికుతకతావదితి వాక్యబద్ధ

ద్వి. రామణ
అవయవః స్వార్థప్రకా

[illegible] ప్రతి [illegible] విప్రతిపత్తౌ [illegible]
[illegible] (విప్రతిపత్తి [illegible]
[illegible]
౭ [illegible]
[illegible] విప్రతిపత్తేః [illegible]
[illegible] విప్రతిపత్తి [illegible] విప్రతిపత్తి [illegible]
[illegible] ప్రతి [illegible]
[illegible]
[illegible] ౭

టి౨) (जनितान्वयबोधकत्वादिति भावः)

౧ గా కాం ఖ   ౧౦౨౦

ధానై చ పాదోన్న పంక్తి రితి ర్ద్వినైద్య ద్య్రస్త్రయః సత్తసా త్రుతిత్య్రస పప త్ర్యవాం చై పఞ్చ
నాస్యైవ॥ అత్రైవ తత్ర శ ఙ్కా ? త్య త్వేప్ర వణా నాం॰ వదత్రి ణ్వదృష్ట స్యాస యోగః తత్ర పిప్ర
వణా నాం వణా త్రి [illegible] రిం॰ తం వి శష్య వి శిష్ట॰ చ వి శేషణాం॰ సా ధ్య వం స్వభి ధా యం శర్కా
ధా॰ సర్వసత్త్వేయం తాసద్య॰ ప్రవణా నాం॰ తత్ర వది వం ధ్యసృ ? యోగః॥ వా
వి ద్య యం సా ధ్య త దస॰ భ వా సత్తసా అత్ర ధ్యభి ధా నం॰ వి కా స్వా తేనా నాం॰ జ్ఞా
నవా నవ యం చే ధ శా తవమితి ప్రతి బిం సా ధ నా॰ నమితి। సా ధ్య ? దెన ర్వా నం॰ తరం॰ శవ
రన [illegible] త్ర్య శాం॰ జ్ఞా యోం॰ సా ధ్య నా న్యం॰ శ రా వి భక్తి వం త్రి॰ నవచ
నమేం మే యా చి తం ఉన్న దా నా జ్ఞా [illegible] ధా రిత్ర [illegible] నాం రి రితి శా [illegible] ? వ్య తె ౦ ౦
ప్రతి బిం ? తరం॰ మా తా వ న్నా ॥౦౦౦॥ మా తం త్ర్యం॰ చా ను మి తి శా [illegible] త్యా తత్త్వం॰

౧ కాం   కాం ౦

చతా పాఠ
అవయవః

= అనుమితిహేతు బన్ధానాం కార్యబన్ధ్యాంశ్యః =

గవరావం శబ్దప్రం తేలా చ ర్హా జ్ఞా బ్ధాన చ ర్హా సా ధ్యాపి గంజ ర్హా జ్ఞా ప్రధి చ ర్హా హేతు
విభక్తి వం ప్రత్యక్ష త్వం । హేతుత్వప్రతిపాదక విభక్తి వం శ్య ఖా వంజ వత్వం వా । ఉదాహరణప్రం తెలా
సాధ్యయం చ ర్హా ర్హా । జ్ఞాన చ ర్హా జ్ఞా బ్ధాన చ ర్హా వంజ వత్వం వా । సాధ్యాపి గంజ ర్హా బ్ధాన చ ర్హా హేతువ
౨ చ ప్య । తాసమితి పర జ్ఞత్వం వా । ప్రతిబన్ధా వాక్య ధ చ శ్య ర్హా రణా ర్హా । జ్ఞానే పత్ర ర్హా బన్ధ నచ న
ర్హా హేతు విభక్తి మదావ క్యత్వం వా । పంచమ్యాం తలాత్ర ణి ర్హపదవదనుమితి పరవాక్యత్వం । హే
తు పదేన బన్ధాన లక్ష్యణాత్ అన్యథా । గన్య హేతుత్వేన హేతు విభక్త్యర్థ వ అంశ । తదవా
ర్హా । జ్ఞానే వృత్తిః । అనుమితి హేతు బన్ధాన నా ర్హణ ధూమవత్వాదితి శబ్దస్య బన్ధాన వృత్తి
ప్రతిబన్ధ విభక్తి బన్ధాన వృత్తి చాతి అనాగి బన్ధాన చ ర్హా వాక్యత్వ । హేతుత్వమిత్యత్ర చాతి । హే
= అనుమితౌ పరామర్శ శ్య బన్ధ శ్య బన్ధాన సాధ్య ర్హణా కార్య ణే త్వ వే । వర్హస । భవతి అవచేదక ర్హా । భ్యావితి తా కృశ బన్ధా ర్హా శ ర్హః :
= తా హం ఓవలక్షణా । ర్హస । భవతి తా పా చాతి మితి ర్హస ర్హా ర్హణ । శ । త్య బన్ధ తా । అర్హా హేతు వాక్య తచ్ఛ గబన్ధా న్వై చా తాత్పర్య ర్హితా విషే తి వాక్య :
= త్తి వార ర్హణ దేశ వహ వాక్యత్వ (ర్హ । ప్య) వర్హ నచా తే రు దానా న బన్ధన వా వృత్త త్వేన వా శ్య బన్ధ తా వచ్చేదక త్వేన । భవా రితి భావః =

నిగామ్యానవచ్ఛిన్నసాధ్యసామానాధికరణ్యమితి జనకత్వం. వాచ్య విశేషణస్య తత్సాధ్య పిబ న్యాయా
నవ్యక్తి దర్శనోపలక్షణ ధర్మసంబంధ ఇత్యర్థః || అన్వయవ్యాప్తిబోధా యోగ్యావయవాభిధా
నప్రయోజకత్వాచ్చ ప్రయోజకహేతుత్వ ప్రతిపాదకత్వ విభక్తి వచనస్య యోగ్యావయవత్వం. అన్వయిహేతు
త్వం. ఏతదేవవ్యాప్తిత్వేన వ్యాప్యవృత్తిధర్మావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాక వ్యతిరేకిహేతుత్వం. అన్వయవ్యతిరేకో
దాహరణత్వాత్. తత్ర ప్రయోజకత్వాభావః తావదవయవత్వమన్వయవ్యతిరేకహేతూదాహరణ
త్వం. అసాధారణపక్షసపక్షసత్వాత్ విపక్షాసత్వాభావహేతౌ వ్యాప్తిరన్వయవ్యతిరేకి ఉక్తం. తా
భావాప్రతియోగి సాధ్యసామానాధికరణ్య పక్షసపక్షసత్వే సతి విపక్షాసత్వం కృత్యం. అనుమి
తికారణీభూతపరామర్శప్రయోజకాశ్రయ జన్య[illegible] సాధ్యవిశిష్ట[illegible] ధీజనక
ప్రతీతాసప్రయోజకసాధ్యసాధనాభావహేతువిభక్తివచనస్య త్వం. అన్వయిహేతుత్వం. తదేవాప్రతీ
తసాధ్యసాధ్య[illegible]తి విశేషణ వ్యతిరేకి హేతులక్షణం. ధూమవానిత్యాద్యుదాహరణం. ధూమవాదిత్యాద్యుదాహరణం వ్యం.
+ [illegible]వ్యంతు +

[illegible]

గతధూమవత్త్వాదితి మతుప్ప్రత్యయార్థతావత్సామానాధికరణ్యవత్త్వసత్తి బాహ్యకరణం ప్రతియోగితావచ్ఛి
త్వపోధర్మః. విభక్త్యుపస్థాపితోహి తంత్ర్యసామానాధికరణ్యవత్త్వస్య విభక్త్యా. తదా వదయుద్ధస్యైకస్య యూ
దితి కేచిత్ (తన్న) స్వప్రమితోబలాత్ సామానాధికరణ్యవత్త్వస్య బాహ్యకరణం ప్రతియోగితావిషయిత్వసామా
౪ నాధికరణ్యోప్యపక్షత్తే విశిష్టేహి తత్తావచ్ఛేదకం తత్రై[illegible]వమువృత్తిత్వం నమ్వ యదుపధైర్నక్త్ర్యవగ
వృత ఇతిహి తాత్పర్యే కధమస్య గమకత్వమిత్యత ఆహ. వ్యాప్యస్యాం వ్యాప్తి పక్షధర్మతాంతారు
పదర్శనప్రాప్తే వ్యాప్తేః ప్రోధర్షతృత్వదర్శనాంతరాం దోహకరణం. తత్రాసమితిహితం తి.గ
పరామర్శపరవాక్యబత్యుబన్న గబగకవ్యాప్యతావచ్ఛిన్నతవచ్ఛిష్ట? అంతరవ్యాపకతాభావ
తస.బ.ధబోధబగకత్యబత్వమదాహరణత్వం. సామానాధికరణ్యలక్షణే.| సాధ్యసాధ్యస.బ.
ధబోధబోధకత్వం. సాధ్యసాధనాభావబస.బ.ధబోధకత్వం. విశేషలక్షణా ద్వయం.
యుత్తస్యంయూవంయవద్యవేత. తవిచారమదాహరణమితి (తన్న) దృశ్యే. తత్ర యబోగ

స్వ్యసాధనయోః కార్య్యకారణసవర్త్రికా వ్యభిరంతోయోరం ధూమవవాన్సాన్ని వహ్నిమానిత్యేవ వ్యాప్తి ప్రతీతేః సాంప
ప్రవృత్తాశమితి హేతుర్వ్యాప్తవిషయవ్యాప్త్యుపరోధకః । వచనేం తత్ర ఉపనయనాత్ వ్యాప్తేః ఉ
పనయాభిధానప్రయోజనాభావాత్ బాలానాం బోధనార్థం వాక్యవదుదాహరణం । ఏవదేవాక్యయస్తత్రైవ
వ్యాప్తివిషయకత్వవిశేషితం లక్షణం ద్వయంతు మిత్యేత్ (అత్ర వ్యభిచారవారణాయ విశేష్యదా
నం: (యత్ర చ సాధనానాదికార్యదేవ వ్యాప్తిస్తత్ర నవ్యాప్తే నవావ్యయ్యైదాత్మా
నేచ విశేష్యద్యానం పి వ్యభిచారిత్వాద వ్యాప్యమితి వయో । వ్యాప్యరయు త్వదేనతు త్వదేపి విశా
ప్యాపత్తిరయోగాపి తత్వదెసేపరాను గ్రాహ్యబుద్ధి సాధ్యతాప్యత్తదితి నవ్యాప్తత్తి విశా
ద్యః । అతరధామయ ద్యోతాపప । ప్రతి చహిం బనవ్వధనమ్యపత్తేర్యైః ఇత్యత్ర ఇదం చసా ధ్యసాధనాభయా

॥ ఉదాహరణాభాసమాహ ఇతి । చేత్ర ధూమవాన్వహ్నేరిత్యాదౌ అయోగోళం ... మతత్త్వేదాహరణం । సాధ్యవికలం । (వహ్నిమాన్ధూమాదిత్యత్ర తాదృ ॥
॥ శత్వపత్వ । రగభ్యే । సాధనవికలం । తద్యథా వహ్నిమాన్ధూమాదిత్యత్ర । యస్యేః సా ఉభయథా స్త్రం యః వ్యాప్తిస్తద్వికలం । వ్యభిచారిణ్యం వహ్నిత్ర ఉదాహర ॥
॥ ణం । ఉపనయపదయోగ్యత్వేనయ వ్యాప్తికా । న దలాంనవయు యోగ్యోయః । ఉనవాక్య ఇత్యుదాహరణం । విపరీతోపదర్శనాన్వయ వ్యాప్తికా । వహ్ని ॥
॥ వహ్నిమాన్ధూమాదిత్యత్ర అతో వహ్ని వాంనస వహ్నిమానితి (అనుపదదర్శనేవ్యాప్తి కావ్యాప్తి । అయం మత దర్శనం తత్త్వాద్యత్త్రం అదివ్యవహారితదభిమతం తదుదాహర ॥
॥ ణాభాసః । విపరీతోపదర్శనవ్యతిరేకవ్యాప్తికా । అతో హేతుభావవాన్సమాధ్యభావవాన్తదుదాహరణం (వతిరేకవ్యుదాహరణాభాసాన్తర్గతః ॥

ఇతరాం త్రయాణామేకలాం సపదర్శితత్వం విపరీతోపదర్శితాంశవయాం సపదర్శితవృత్తిరేక విపరీతో
పదర్శితవృత్తిరేకాఖ్యే దాదాభాసరూపమితి । అదాహరణే. తథా. భవతు వ్యాప్తిసదాపి వ్యాప్తిః కిం. ప
క్షే వర్తతే నవేత్యాశా. క్షాయాం. వ్యాప్తస్య పక్షధర్మత్వప్రదర్శ[illegible]గా యః [illegible] యః తత్రాంశ
మితి హేతుత్వ్రతియుక్తా. నవదా పంశనస్రయో బి [illegible] నా పంయావత్వముపనయం సా పూర్వలక్షణా.
సా ధ్వా వ్యాప్తివిశిష్టపక్షానాం ధర్మావయం త్వం. సా ద్వావ్యాం విప్యాపకానాం వస్రతియో గవత్వ
యో ధకావయం వయ్యం. విశేషలక్షణా ద్వయం. [illegible] దా హరణా. తమేవ ప్రయోగ [illegible]
వ్యం. తద్వేతి యుక్తా. నవదా [illegible] మశ [illegible]
స్య వ్యాప్తి పక్షధర్మతా వగాహానోం వయ్యవా. తదా దల. న్యా తతదశ్యప్యపగమెపక్షధమన్తాయా
అన్యావాతన్యమా తుం వచనా దెవతదవగమః తస్యశోత్రహే తుం రత్వాకా. క్షాయాం. ప్రవృత్తత్వేనహేతుం
=త్వతియుక్తా. నవదా మశత్వం ప్రశ్నాతానయుత్తాపైకా వ్యాప్తివిశిష్టపైశిష్యమోం ధత్వం. ।౭౭ హేతువదః పక్షధర్మహేతుం ప=
పరమతావఖమాన్యః ।౭౧

[illegible] ఇతి [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

స్య [illegible] తత్ప్ర [illegible] వాదివా [illegible] ఇతి [illegible]

[illegible]

త దవగవా ఇతి చె న్న తేషాం [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥